

INLEIDING

*Blijf op de verkeerde plekken zoeken naar de waarheid,
en je zult haar niet vinden.*

Hou ermee op haar daar, daarbuiten, te zoeken.

Je vindt de waarheid hier, waar de waarheid woont.

Ik hou ontzettend van verhalen, maar wie niet? In en om ons heen ontstaan voortdurend onmetelijk veel verhalen, wat waarschijnlijk de reden is dat ze bij ons zijn, overal waar we gaan. Sommige houden ons gevangen met hun leugens, andere schokken ons omdat ze waar zijn, en weer andere geven ons enorm veel inspiratie vanwege de moed die eruit spreekt. Hoe talloos en verschillend van kleur ook, alle verhalen vormen heldere draden die samen ons levenstapijt weven, het zijn kleurrijke vezels die onze wereld tot leven brengen en haar vervolgens weer tenietdoen. In de verhalen die je tegen zult komen in dit boek, wordt een draad afgewonden die je uitnodigt om een veel dieper niveau van het ervaren terug te krijgen dan je al zo lang gewend bent. Misschien openen ze wel een venster naar een groener uitzicht waarvan je vergeten was dat het bestond.

Maar laat me duidelijk zijn: ik heb het hier niet over verbeelding. Hoewel ik moet toegeven dat een aantal van de avonturen en gebeurtenissen die op de volgende bladzijden beschreven worden in ieder geval voor sommigen vreemd zullen lijken, of anders dan normaal, wellicht zelfs totaal ongeloofwaardig, is dit geen fictieboek of verzonnen verhaal waarin ik je vraag te geloven. Dit is een waar en nuchter verhaal uit de eerste hand over mij en mijn

wetenschappelijke onderzoek van de afgelopen tien jaar, waarin ik diep ben doorgedrongen in het plantenrijk. Door je mee te nemen achter de schermen van de academische wetenschap en te beschrijven hoe het eraan toegaat bij een onderzoeksreis waarin de dynamische en cruciale rol van planten bij de herdefiniëring van de moderne wetenschap duidelijk wordt, is dit een krachtig verhaal over de onverwachte maar toch opmerkelijke ontmoeting tussen wetenschappelijk inzicht en de wijsheid van planten. Een dergelijke ontmoeting vindt plaats op de grens tussen de fysieke wereld zoals wij die (denken te) kennen en de verschillende domeinen van de werkelijkheid (die vreemder zijn dan wij ons kunnen voorstellen). Daar gaan het gewone en het ongewone hand in hand en botsen ze soms, waardoor ze de hele wereld verlichten met nieuwe, soms zelfs tegenstrijdige mogelijkheden.

Ik stapte deze nieuwe wereld in met de grote angst voor wat ik misschien zou verliezen en de onbedwingbare nieuwsgierigheid naar wat ik misschien zou vinden, zowel op professioneel als persoonlijk vlak. Niemand had me verteld dat ik een complete salto mortale zou moeten maken, waarbij ik mijn ideeën over wat ‘normaal’ was achter mij moest laten en een sprong in het onbekende moest maken. Of dat ik op vaste grond zou landen, met één voet in beide werelden maar toch met beide voeten bij elkaar. In het begin was dit een traumatische ervaring en een gevaarlijke toestand. Het is doodeng om je houvast te verliezen terwijl je op een glibberige dunne lijn loopt, en je kansen moet grijpen zonder leuning om je aan vast te houden! Uiteindelijk bleek wat een onmogelijke prestatie leek – een huwelijk tussen de objectiviteit van de wetenschap en de kennis en subjectiviteit van bovenzintuiglijke ervaringen en intuïtie – niet alleen absoluut mogelijk, maar werd het ook nog eens een ongelooflijk spannend en opwindend succes.

Dit boek probeert jou mee te nemen naar die wereld. O, wees niet bang. Er wordt niet van je gevraagd een bepaalde doctrine te onderschrijven of het eens te zijn met wereldvreemde ideeën. Eer-

der het tegenovergestelde: zet al je ideeën, culturele vooronderstellingen, oordelen en vooroordelen opzij en luister gewoon. En als je dat nodig vindt mag je me voor gek verklaren, maar doe jezelf een plezier en weersta de verleiding om dit verhaal op voorhand af te doen als onmogelijk. Stap eerst van het gebaande pad af van wat je ‘normaal’ vindt en sta toe dat de wonderbaarlijke absurditeit van je subjectieve ervaring meeloopt met de objectieve rationaliteit van je logische verstand. Dit boek gaat over hoe ik leerde op allebei te vertrouwen en waar dat me heeft gebracht.

Als het einde het begin is

Dit boek gaat over planten; het verhaal daarover begon echter niet met de planten zelf maar met een dier. Het was een tropisch visje dat leefde in de kleurrijke wateren van het Great Barrier Reef, waar alles het ene moment nog normaal was maar het volgende op onverklaarbare wijze totaal anders. Op dat kritieke moment veranderde alles voor mij, en de wereld was niet meer hoe ik dacht dat ze was.

Dit gebeurde er.

Een groot deel van mijn vroege professionele leven zou je kunnen omschrijven als ‘water in water’: het water in het menselijk lichaam dompelde zich onder in de grote wateren van het lichaam van de aarde. Gezien mijn wetenschappelijke opleiding in de mariene dierecologie bracht ik jaren ademend door onder de oppervlakte van de wateren van het Great Barrier Reef, het grootste koraalrif ter wereld en het enige natuurfenomeen dat zichtbaar is vanuit de ruimte. Ik onderzocht daar het privéleven van het rifbaarsje, formeel bekend onder de naam *Pomacentrus amboinensis*. Ik bracht tijdens de hete Australische zomermaanden ontelbare uren door met het onderzoek naar de vrouwtjesrifbaars, dat haar eieren legt in de perfecte, kleine hoekjes binnen de complexe structuur van het rif, en naar het mannetje, dat het nestje op de zeebodem agressief verdedigt tegen eierrovers en andere indrin-

gers. De vader houdt slechts een paar dagen toezicht op de eieren voordat ze uitkomen. Daarna wurmen de kleine larven zich, onder het heldere licht van de volle maan en voorzien van een grote dooierzak die mams vol heeft gestopt met eten, een weg naar buiten uit het nest. Vervolgens gaan ze meteen op een moedige reis ver bij het rif vandaan, naar de open oceaan. Slechts een handvol visjes overleeft de tocht helemaal terug naar huis, naar het rif. Daar veranderen de doorschijnende babyvisjes na verloop van tijd in zelfverzekerde gele jonkies, die zich dapper steeds verder weg van hun veilige schuilplaats wagen om wat plankton te vangen in het water, of te strijden om een nieuwe eersteklas plek in het huis van koraalmos. En voordat je het weet, schieten er felgele lijfjes van verschillende kleurschakeringen, grootten en leeftijden als wilde confetti heen en weer in het water! Hun aanwezigheid voelt als een echt wonder, een viering van het leven.

Tegenwoordig vervult dit verhaal mij met een groot gevoel van ontzag. Toen deze soort het belangrijkste object van mijn wetenschappelijk onderzoek was, weerhield hun toewijding aan het leven me er niet van te voldoen aan de moordzuchtige behoefte van de wetenschap. Dat duurde tot het moment dat de vissen geen anonieme data in een spreadsheet meer waren, nog gewoon een ‘visje’ in de overeengekomen zin van het woord (de categorische afbakening waarin de mens centraal staat hield stand binnen het classificatiesysteem van Linnaeus, een verzinsel dat ontstaan is vanuit een bepaald wereldbeeld). Toen ik de vis niet langer meer zag als slechts een zwemmend wezentje zonder eigen identiteit, werd het object van mijn onderzoek het onderwerp van mijn leerproces. En alles veranderde.

Ik kan me die ochtend nog levendig herinneren. Maandenlang was ik elke dag in het water geweest om de reproductieve output van in het wild levende rifbaarsstelletjes te volgen. Elke dag ontmoetten we elkaar aan de rand van het rif, waar hun veiligheid ophield en mijn gestrekte hand zich opende. Toen het onderzoek een week aan de gang was, kropen deze wilde diertjes tegen de

binnenkant van mijn hand aan, terwijl ik voorzichtig mijn hand om hun schubbige lijfjes legde en hem vervolgens weer opende. Ze kenden mij persoonlijk. Ik kende hen ook, allemaal. Op de laatste dag van het onderzoek ging ik het water in met de bedoeling ze gedag te zeggen, waarna ik 's middags terug zou komen om ze allemaal te vangen en, volgens het protocol, te doden. Ik herinner me die ochtend. Ik zag er niet één; niet één visje kwam naar me toe, laat staan naar mijn geopende hand. Ik kreeg een angst-aanjagend gevoel. Op dat moment beseftte ik dat ze het wisten. Ik voelde het bloed van alle levende wezens die ik eerder gedood had in de naam van mijn wetenschap, en kreeg een vreselijk schuldgevoel. Verstijfd en niet wetende wat te doen, hield ik het bij wat ik kende. Die middag ging ik terug het water in met netten en vangzakken, en ik doodde ze allemaal. Nu weet ik dat ze een ongelooflijk offer hebben gebracht, dat een geschenk was waardoor alles zou veranderen. Door de intimiteit van onze ontmoeting, door de tijd die we samen doorbrachten en in elkaars gezelschap verkeerden, was de grens van de hiërarchische ordening doorbroken. Tijdens dit proces was er een zuivere naaktheid ontstaan, het soort kwetsbaarheid dat nodig is om openheid te kunnen scheppen. Ze leerden me empathie. Ze leerden me verwantschap en communicatie. Ik heb daarna nooit meer levende wezens gedood.¹

Dit vond allemaal plaats in 2008, het jaar dat een belangrijk keerpunt was in mijn professionele (en persoonlijke) leven. Ik was destijds postdoctoraal assistent in de ecologie van de klimaatverandering aan de James Cook Universiteit. Door mijn ervaring in het rif was ik ernstig met mezelf in conflict geraakt, omdat ik me realiseerde dat ik geen wetenschappelijke vraag belangrijk of uitzonderlijk genoeg vond om het doden van een ander levend wezen voortaan nog te rechtvaardigen. Daarna volgde onmiddellijk het afschuwelijke probleem van hoe ik verder moest met mijn wetenschappelijk onderzoek zonder te doden. Ik probeerde het, maar het was niet goed genoeg, want in de tempel van de moderne wetenschap is een bloedoffer aan de oude goden van de verlichting

over het algemeen nog steeds de vereiste ceremoniële procedure. Zonder mij te realiseren dat *ik* dus degene was die deze keer de offerande zou zijn, deed ik vergeefs een paar wanhopige, onhandige pogingen om bijeen te houden wat reeds verloren was gegaan, wat er gewoon niet meer was. Op dat moment was ik mij er nog steeds niet van bewust dat mijn carrière als dierwetenschapper zojuist geëindigd was en dat mijn nieuwe carrière als plantwetenschapper op het punt stond te beginnen. Ik wist ook nog niet dat er al een uitnodiging uit was gegaan van het plantenrijk. En ik moest mij zeker nog realiseren dat de planten niet alleen mijn carrière zouden redden, maar haar ook radicaal zouden veranderen, door zowel de rationele wetenschapsgeest als het met ontzag vervulde mensenhart, die allebei in mij woonden, opnieuw te betoveren. Mijn professionele en persoonlijke leven stonden inderdaad op het punt een ongelooflijke en baanbrekende verandering te ondergaan, terwijl ik mij aarzelend op onbekend terrein begaf en – net als Alice – terecht kwam in een nogal vreemd konijnenhol.

Dit boek gaat over wat ik daarbeneden in dat konijnenhol vond. Over de intieme ontmoetingen met planten zelf, maar ook met plantsjamanen, stamoudsten en mystici van over de hele wereld. En over de vraag hoe de ervaringen van deze mensen deel gingen uitmaken van de ongelooflijke onderzoeksreis en de baanbrekende wetenschappelijke ontdekkingen die eruit voortkwamen, met de bedoeling om deze nieuwe geavanceerde kennis samen te laten gaan met de moderne cultuur. Dit boek biedt je nieuwe, fantasierijke ruimte om een beter beeld te krijgen van de relaties tussen planten en mensen, en na te denken over een betere houding van ons als mensen ten aanzien van alle andere levende wezens op deze planeet, niet als superieur, maar als onderdeel van het geheel. Het wordt tijd.

Afstemmen op een groene symfonie

Dit boek gaat *over* planten en is geschreven *door* planten. Het is een plantenbiografie: een verzameling verhalen, geschreven samen met of namens een plantpersoon. Deze verhalen worden verteld door de verhaalstem van zowel de mens als de plantpersoon, via de taal *van* de planten en mijn taal *voor* hen. Maar laat me duidelijk zijn wat betreft dit zeer delicate onderwerp. Dit is geen poging tot of behoefte om te buikspreken door planten een stem te geven of voor hen te spreken, zodat onze menselijke geest hun verhalen kan begrijpen. De mens is hier geen vertaler, die een voorstelling in zijn hoofd vertaalt alsof het plantentaal is en het vervolgens zo formuleert dat wij het kunnen begrijpen, of het zo op papier krabbelt dat wij het kunnen lezen. Je kunt het beter omschrijven als: de mens is een luisteraar die zijn of haar persoonlijke geluiden uitfiltert om de planten te horen praten, een actieve dialoog aangaat met deze niet-menselijke denkende wezens die veel wezenlijker zijn dan onze huidige wetenschappelijke denkbeelden beweren. De mens treedt hier op als coauteur, die deze gesprekken fysiek op papier zet. Deze verhalen komen dus voort uit een poging tot samenwerking tussen mens en plant, en een gemengde schrijfstijl die we, denk ik, toepasselijk 'plantenschrift' kunnen noemen.

Via het plantenschrift stijgt dit boek uit boven het idee van de plant als object van wetenschappelijk materialisme, en bekrachtigt het een nieuw maar tijdloos beeld van de wereld, een waarin we planten ontmoeten als de personen en vrienden die ze zijn en waarin we ze bij elke ontmoeting zachtmoedig tegemoet treden. Door de verhalen van planten en mensen te verweven tot een magisch geheel vol ontdekkingen en onderlinge verbinding, bevestigt dit boek opnieuw dat onze relatie met planten een waardevol geschenk is, zowel voor de evolutie van onze soort als voor onze zoektocht naar een antwoord op de vraag wie we zijn en waarom we hier zijn. Wat dat betreft denk ik dat iedereen die het aandurft om mee te gaan op een dergelijke zoektocht, uiteindelijk

deze antwoorden zal vinden. De verhalen over hoe ieder van ons zijn of haar antwoorden vindt zullen zeer verschillend zijn, omdat elk verhaal op sublieme wijze aangepast wordt aan onze individuele smaak. De feitelijke antwoorden zullen dat echter waarschijnlijk niet zijn. Hoewel dit dus mijn verhalen zijn, waarin ik vertel wat er gebeurd is in mijn leven als professioneel wetenschapper op zoek naar antwoorden op de vraag wat de essentie is van onze menselijke ervaring, gaat dit boek niet alleen over mijzelf maar ook over ieder ander. Deze verhalen zijn ook niet alleen van mij, maar van iedereen. Het zijn onze verhalen over wat er nodig is om op een lijn te blijven met een grotere idee, en deze tot leven te brengen in de wereld. Deze verhalen behoren tot de kern van ons mens-zijn, doordrenkt als ze zijn met de herinneringen van onze soort en alle levensvormen waarvan wij afstammen. Zoals in een prachtige orkestsymfonie vertelt elk verhaal de geschiedenis van individuele planten, maar klinken ze toch allemaal samen, om ons te herinneren aan onze lange geschiedenis van verbondenheid met en onderlinge afhankelijkheid van alle andere mensen en niet-mensen, en om onze grootse geest zich opnieuw te laten verbinden met ons gevoelige hart, zodat we durven dromen over een werkelijk inspirerende toekomst voor het geheel.

O

Luister, dan hoor je misschien wat er wordt gezegd.

~ Oryngham ~

'Oryngham' betekent 'dankjewel dat je luistert naar de taal van de planten'. Het is niet een woord zoals wij mensen dat begrijpen, want wat het betekent, kan niet worden gezegd. Maar ook niet gehoord. We kunnen het echter ervaren door het met ons lichaam te voelen en te luisteren naar wat onze oren niet kunnen horen. Als we leren luisteren naar de planten zonder de behoefte om hen te horen praten, komt er een taal tevoorschijn die we vergeten zijn. Het is een taal die verder reikt dan woorden, een die geen onzinnig bevat, huichelt of misleidt. Het is een taal die haar rijkdom en betekenisvolle expressie overdraagt door de wachter van onze geest te omzeilen en direct verbinding te maken tussen twee wezens. Deze taal is van de planten, en deze verhalen zijn dat ook.

Dit verhaal begint vanuit het midden. Het midden is een heen en weer zwaaiende hangmat boven de houten vloer van een kleine paalhut. Met zijn kenmerkende schilddak van stro en pastelblauwe muren, versierd met de complexe geometrische patronen van de Shipibo in het Peruaanse Amazonegebied is dit het hutje van mijn dromen. Een paar maanden eerder had ik thuis in Australië over precies deze plek gedroomd. De eerste nacht droomde ik dat ik buiten een kleine hut stond en zag dat er zwarte doolhofachtige patronen op de muren geschilderd waren. De deur stond wijd open en de ingang was aardedonker. Ik hoefde slechts drie smalle trap treden op te lopen om naar binnen te gaan. Dat zou heel eenvoudig geweest zijn, als ik niet oog in oog met een deurwachter was komen te staan. Toen vanuit de deuropening de glanzende geelgroene ogen van een zwarte jaguar naar buiten keken en zich in die van mij boorden werd ik wakker. De volgende nacht hetzelfde tafereel, maar nu zag ik geen katachtige die de wacht hield. Ik gluurde bij de hut naar binnen en zag tot mijn verbazing midden in de ruimte een vuur branden, dat door een jongeman in de gaten werd gehouden. De vuurwachter gebaarde naar me dat ik bij het vuur moest komen zitten zodat hij me kon zien, en dat deed ik. Terwijl de geeloranje vlammen in de ruimte tussen ons in op en neer dansten, zei de man tegen me dat ik moest zingen. Ondanks mijn zeer oprechte pogingen kwam er geen enkel geluid uit mijn keel, en ik werd wakker. De daaropvolgende nacht zat ik bij het vuur met een veel oudere man in Shipibo-kledij. Terwijl ik een vreemde melodie zong van geluiden die ik niet kon horen en waarvan ik niet kon zeggen wat ze betekenden, keek hij me met een tevreden glinstering in zijn donkere, smalle ogen grijnzend aan. Die ochtend werd ik wakker in de wetenschap dat ergens die hut, die man en die vreemde liederen op mij wachtten. Op deze manier riep de socoba, een tropische boom die ook wel de bellaco-caspi (*Himatanthus sucuuba*) wordt genoemd, mij vrij letterlijk naar de buitenwijken van Pucallpa. Een paar maanden later vertrok ik dus naar Peru.

De ruim tien meter hoge socoba is een grote, trotse boom met een kroon van geurende witte bloemetjes op haar kruin van glanzende groene bladeren. Ze staat hoog in de lucht te geuren en staat – net als de mensen in de buurt – met haar voeten stevig in de vochtige grond die soms overstroomt. De aarde beschermt hier de wortels van zowel de socoba als de Shipibo, en de kosmos – niet geïnteresseerd in hun specifieke uiterlijk – drukt zich op hun huid.² De Shipibo dragen het kosmische patroon van meanderende lijnen en verborgen lichtgevende harmonieën op hun geschilderde gezichten en lichamen. Zo draagt ook de socoba ze als een ceremonieel tenue, in de vorm van een ruwe, gevlekte bast. Terwijl deze kosmische opdrukken door de huid heen prikken, die juist bedoeld is om de buitenwereld buiten te houden en alles wat binnen is binnen, verschijnen de werelden achter deze wereld, sijpelen ze naar binnen om zorgvuldig in kaart te worden gebracht. Bij de bast ontmoeten de boom en de sjamaan elkaar, op een kruispunt van heilige offerranden waar in het lichaam van de één een wond wordt gekerfd om dat van de ander te genezen.³

De socoba strekt haar takken in de lucht, over de *maloka* (ceremoniële hut) heen, de prachtig beschilderde tempelruimte waar Don M – de Shipibo-man die ik gezien had in mijn droom – als *maestro vegetalista* (plantsjamaan) zijn helingsceremonies en genezingsrituelen uitvoert voor de lokale gemeenschap. Don M had me verteld dat de socoba hem die ochtend geroepen had, vlak nadat ik bij hem was gearriveerd. Hij had gehoor gegeven aan haar roep en was naar haar toe gegaan. Toen hij bij haar was, hoorde hij haar een van die vreemde melodieën fluiten, terwijl er witte wolkes van de heilige wilde tabak – of *mapacho*, zoals de sjamanen in het Amazonegebied *Nicotiana rustica*⁴ noemen – rond haar lichaam naar beneden dwarrelden. De socoba had hem verteld dat ze in mijn droom verschenen was om me naar deze plek te roepen om met haar te werken. Vervolgens had ze hem een stukje van haar bast gegeven, zodat hij een brouwsel voor me kon maken. Als de zeer gerespecteerde *planta maestra* die ze is, was de socoba bereid

mij te leren over haarzelf als een behendige genezeres van zowel het fysieke als het emotionele en het spirituele lichaam. Om dit gesprek tussen de lerares-plant en leerling-mens te openen, hoefde ik alleen maar het *dieta*⁵ te volgen, een periode waarin ik me regelmatig moest voeden met de plant terwijl ik me afzonderde, me totaal moest onthouden van seks, en een saai dieet van ongekruid groente en rijst moest volgen. Die avond dronk ik dus het brouwsel dat gemaakt was van haar schors – en de avond daarna ook – terwijl de socoba zich snel aansloot bij mijn heden en stilletjes bevriend raakte met mijn verleden. En in de weken erna, tijdens mijn leertijd, dronk ik haar steeds weer, terwijl ik in een hangmat lag die slechts een klein eindje boven de houten vloer van het hutje schommelde waar ik maanden daarvoor – liggend in mijn eigen bed een halve wereld verderop – over had gedroomd.

De eerste keer dat de socoba zichzelf aan mij liet zien, herkende ik haar totaal niet. De avond dat ik me voor het eerst met haar voedde, adviseerde Don M me op mijn dromen te letten, omdat ze zich daarin waarschijnlijk voor het eerst zou tonen. Die eerste avond dat ze bij me langskwam sliep ik zeer goed, maar ik zag niets speciaals dat ik met haar zou hebben geassocieerd, behalve één beeld. Dat bestond uit een donkerrode achtergrond met dikke zwarte lijnen, een eenvoudig beeld dat de hele nacht terugkwam. Zoals bij oude films de pauze nodig was om de rollen te wisselen, leek dit beeld een breed scherm dat even een pauze creëerde tussen de ene droom en de volgende. De volgende middag kwam ditzelfde beeld op het witte papier van mijn tekenblok tot leven, nu met een duidelijke boodschap: *todas las cosas estan juntas* (alles is met elkaar verbonden). Plotseling begreep ik wat de socoba probeerde te zeggen: 'Alles is met elkaar verbonden via het bloed.'

Op dat moment wist ik, zonder dat ik me ervan bewust was, dat de socoba het bloed reinigt en aandoeningen geneest met betrekking tot bloed en vatenstelsel. Zo vertelde de socoba mij voor het eerst over haar inzichten en liet ze me weten wat ik later in de wetenschappelijke literatuur zou lezen. Feitelijk hebben decennia

farmacologisch onderzoek het positieve effect van de socoba op het vaatsysteem bevestigd. Ze reguleert de hoeveelheid rode bloedcellen en zuurstof transporterende hemoglobine (een gebrek hieraan leidt tot bloedarmoede), zorgt voor een gezonde bloeddruk en voor een goede doorlaatbaarheid van de bloedvaten, wat haar een krachtige genezer maakt van diverse ziekten die gepaard gaan met ontstekingen, van eenvoudige hooikoorts tot een levensbedreigende bloedvergiftiging, atherosclerose, en kanker.⁶

Plotseling was de hele situatie absurd en hysterisch geworden, maar ook bevrijdend. Waarom heel veel tijd investeren in een blinde en – eerlijk gezegd – gevaarlijke proefondervindelijke methode (zoals voorgesteld door de meeste wetenschappers) als je in slechts een paar weken of maanden uit de eerste hand kunt leren over de therapeutische eigenschappen van planten? Waarom blijven ontkennen dat planten tegen ons kunnen praten en ons zelfs iets kunnen leren, wat ze al, zeg, duizenden jaren doen?⁷ De bewering dat planten (en de natuur in het algemeen) geen stem hebben en ons niets kunnen leren, is geworteld in de antieke oudheid en gaat terug op Socrates, die verklaarde dat bomen hem niets konden leren, maar ons vervolgens vreemd genoeg herinnerde aan profetieën verteld door oude eiken (terwijl hij op een bloedhete zomerdag comfortabel op het zachte gras in de schaduw van een majestueuze plataan lag te rusten).⁸ Deze schizofrene discrepantie heeft het westerse denken de hele geschiedenis achtervolgd: planten een stem geven en zelfs erkennen dat ze wijze orakels en leraren zijn, om dit vervolgens in de volgende ademteug allemaal weer terug te nemen. Ondanks de ontelbare pogingen om dat wat het ontwikkelde westerse denken verwierp en, erger nog, bestempelde als onwetendheid en bijgeloof, blijft een simpel feit bestaan: de plantenwereld heeft de mens altijd allerlei dingen doorgegeven door in dromen en visioenen aan ons te verschijnen, en we hebben er altijd van geleerd en naar geluisterd.

Gezien de evolutie moeten we veel baat hebben gehad bij leren door te luisteren naar planten en moet het ons belangrijke selec-

tieve voordelen hebben opgeleverd. Mensen die het de moeite waard vonden om te luisteren, hebben waarschijnlijk minder grote fouten gemaakt in het bepalen welke planten eetbaar en heilzaam waren en welke niet. Omdat hun benadering verre van dom was – ze werden immers goed geïnformeerd door de planten zelf – waren degenen die luisterden waarschijnlijk in staat hun nieuwverworven kennis meteen uit te testen en toe te passen. (Bedenk dat een lukrake proefondervindelijke benadering veel tijd en vele levens zou hebben gekost voordat er ook maar enige bruikbare en praktische informatie aan ons kon worden onthuld!) Natuurlijk, leren door te luisteren sloot niet uit dat het proces van het ontdekken, onthouden en delen van een grote hoeveelheid informatie over geneeskrachtige planten waarschijnlijk nog steeds gepaard ging met een enorme cognitieve inventarisatie van hun therapeutische eigenschappen. Onze geest zou deze complexiteit hebben moeten managen, wellicht door de informatie op te delen in kleinere brokken, in groepjes van diverse kwaliteiten die een therapeutische eigenschap vertegenwoordigden. Deze classificaties zouden als krachtige geheugensteuntjes hebben gediend om de beperkte capaciteit van ons geheugen op te krikken. Maar wat een opluchting om te weten dat niets ervan ooit vergeten kon worden! Wat een opluchting om te weten dat deze enorme plantenarchieven altijd open zouden staan voor raadpleging. Plantenkennis zit *in en bij* de planten zelf, gaat nooit verloren en is altijd beschikbaar voor hen die luisteren.

Planten kennen ons inderdaad goed en weten wat we nodig hebben. In sommige botanische kringen wordt gezegd dat planten bereid zijn om ons te helpen en graag hun kennis met ons willen delen.⁹ Omdat ze voortdurend samen met de mens (en andere diersoorten) verder evolueren, wordt er ook geopperd dat er nieuwe eigenschappen en functies bij planten zullen ontstaan als zich nieuwe behoeften ontwikkelen.¹⁰ De duidelijke vraag is dus niet zozeer of en wat ze weten, maar *hoe* ze het weten en *waarom*. Vanuit een utilitair perspectief is het natuurlijk nuttig om te weten

dat een boom als de socoba gebruikt kan worden voor de behandeling van ziekten die invloed hebben op het vatenstelsel. Maar hoe weet een boom uit het Amazonegebied hoe het menselijk lichaam functioneert en hoe het genezen moet worden als het ziek is? En waarom zou ze dat weten? Antwoorden kunnen pas gegeven worden als we er klaar voor zijn om vragen te stellen, en op dat moment kwamen deze vragen niet bij me op. Ze ontstonden pas toen ik zes jaar later begon met het schrijven van dit fyto-biografische verhaal over de socoba. Vervolgens was mijn geest, als een hond met een bot, voortdurend op zoek naar de onmogelijke antwoorden op deze bizarre en zelfs ondraaglijke vragen. Ik had gewoon geen idee, maar dat het mysterie slechts door mentale training kon worden opgelost was de werkelijke misvatting. Het ging juist allemaal vanzelf. Toen de vragen opkwamen, volgden de antwoorden meteen. De socoba maakte mij in de vroege ochtenduren wakker om ze toe te lichten. En haar antwoorden waren even natuurlijk en helder als water.

Tijdens mijn diëta met de socoba had ze duidelijk gezegd dat alles met elkaar verbonden is via het bloed. Nu, zoveel jaren later, haalde ze dit eerdere inzicht als een snoepje uit het papiertje, om me de les te vertellen die eigenlijk het belangrijkste was. Don M had me verteld dat een plant, als je je er eenmaal mee hebt gevoed, een leraar is die voor eeuwig bij je blijft en die je op haar eigen plantentijd dingen blijft leren. Daarom is het niet nodig om twee keer dezelfde plant tot je te nemen. Ik voelde de socoba inderdaad in mijn lichaam; soms bewoog ze heel even om me te herinneren aan haar onmiskenbare aanwezigheid. En net zoals tijdens die eerste nacht van mijn diëta in Peru toonde ze haar meesterschap als lerares door te onthullen: 'De wijsheid zit in de zuurstof, en het bloed is de grote connector.' Woordloos liet ze me vervolgens zien hoe het bloed de zuurstof – alle kanten op, door het hele vaatstelsel heen – naar de belangrijkste drukke centra in het lichaam brengt en naar de meer geïsoleerde en stillere plekken. Dat is mogelijk doordat de rode bloedcellen vol zitten met hemoglobine,

dat als taak heeft de beschikbare zuurstof in de longen te binden en de kostbare atomen naar de weefsels in het lichaam te transporteren,¹¹ en vandaaruit de kooldioxidemoleculen terug te voeren naar de longen, waar ze kunnen worden vrijgegeven. Bij elke inademing komt er vrije zuurstof, uitgedemd door de planten, in al zijn lichtheid ons lichaam binnen, waardoor we in staat zijn om wat we eten om te zetten in energie. Bij elke uitademing laten we kooldioxide en water los, dat de planten op ingenieuze wijze combineren met een vleugje zonlicht, om er hun eigen voedsel van te maken en opnieuw meer zuurstof te creëren. Opgewonden vervolgde ze haar verhaal, en ze wees erop dat we elkaar in en uit het bestaan ademen; de een ontstaat door de uitademing van de ander. Met elke ademteug herkent de plant vervolgens de mens als zichzelf. Met elke ademteug wordt de mens meer als de plant dan hij zich realiseert, en gegeven de juiste omstandigheden *weet hij ook* dat hij de plant is. Toen vertrok de socoba weer, mij achterlatend in mijn bed, waarna ik weer in slaap viel.

Hoe kan een plant ons zo gemakkelijk kennen, als wij ons nauwelijks bewust zijn van het plantdeel in onszelf? Al sinds de oudheid wordt er nagedacht over het theoretische idee van een plantdeel dat ademt in het lichaam van de mens.¹² Zelfs door de meest briljante geesten waargenomen door de sluier van stilzwijgen leek dit plantdeel ontoegankelijk en zelfs doelbewust verborgen voor ons.¹³ Wel, als we proberen erover *na te denken*, klopt dat. Maar doordat het *ondenkbaar* is, in die zin dat het niet op een abstracte manier kan worden begrepen, maakt alleen de ervaring van *het voelen* ervan het reëel (door de informatiepatronen die het oplevert). Wanneer we het voelen, is het voor dit plantdeel mogelijk altijd onverholven in ons te stralen. Wat moeilijk te bevatten leek – een geheimzinnig anders-zijn – openbaart zich als de vertrouwde bekendheid van een heldere en duidelijke gelijkenis. En in plaats van dat de plant ondoordringbaar en afstandelijk is, blijkt ze onmiskenbaar open te zijn. Letterlijk. Zoals filosoof Michael Marder zegt: ‘De plant vraagt natuurlijk niet wat water is en ze

heeft geen “beeld” van water als een afzonderlijk object.¹⁴ Want de plant is in haar vegetale openheid niet gescheiden van haar externe milieu. En zoals duidelijk uitgelegd door de socoba: de plant bestaat in een staat van open verbondenheid waarin het fictieve idee van subjectieve grenzen tekortschiet.

Door haar gearde levenservaring heeft ze geen vragen of ideeën over water nodig om te weten wat water is. Eigenlijk hoeft ze niets te vragen, want ze weet het allemaal al. Zo kent de ene plant de andere; zo kent ze de mens en zichzelf. Dit kennen is het gevolg van het feit dat ze blanco is. Dit blanco zijn reduceert de plant echter niet tot een passieve, geesteloze en geobjectiveerde materialiteit (we komen later terug op de implicaties daarvan) maar bevrijdt het haar geest eerder van de jacht op vervulling. Omdat de plant ieder moment vervuld is, haar potentieel steeds volledig is verwezenlijkt, is ze volledig beschikbaar om haar omstandigheden te leren kennen door goed te luisteren. Voor de mens is op deze manier weten (in elk geval kortstondig) bevrijd zijn van interne inconsistenties tussen denken en doen. Het betekent verstoeken zijn van het maatschappelijk geïndocctrineerde systeem van overtuigingen dat de grenzen voorschrijft van hoe we geacht worden waar te nemen en ons in een gegeven situatie te gedragen, en dat ons handelen rechtvaardigt, zelfs als dat onverstandig is en ingaat tegen onze innerlijke emotionele en morele wijsheid.

Naarmate we onze vooropgezette ideeën en oordelen over anderen steeds verder loslaten, zullen we uiteindelijk in staat zijn om te luisteren naar de omstandigheden zoals die zich elk moment aan ons voordoen. Dan staan we ervoor open, aldus de socoba, om de ander te kennen als onszelf. Deze manier van kennen is niet van voorbijgaande aard, maar is aards en concreet. De mogelijkheid om echt te luisteren door de ander gewaar te worden wanneer we elkaar ontmoeten, is niet hetzelfde als empathie. Degene die empathie voelt projecteert zichzelf op de ander en plaatst zichzelf in hem – een vorm van narcisme die van de ander een soort denkbeeldige variant maakt van degene die empathie voelt¹⁵. Weten

door goed te luisteren heeft eerder het kenmerk van een perfecte verrassing, past bij het moment van de ontmoeting, staat los van zaken die binnenin zitten bij de een of de ander, en is dus niet doelbewust vooraf bepaald¹⁶.

Het openstaan voor dit diepe luisteren wordt van zuurstof voorzien in het natuurlijke lichaam waar wij in zitten dat gemaakt is van bloed en botten (of sap en vezels). Een lichaam waar de huid en de schors niet langer ervaren worden als een functionele grens die het inwendige scheidt van het uitwendige. Terwijl deze openheid tevoorschijn komt uit en samenvloeit met de ruimte waarin we de ander ontmoeten, onthult ze ons aandeel in de verbinding met elkaar. Omdat de openheid van het plant-zijn ons onophoudelijk uitnodigt open te staan voor ons mens-zijn, confronteert onze ontmoeting met planten ons met ons beperkte vermogen om zo betrokken te luisteren en zo actief deel te nemen. Zo worden planten de markeringspunten van ons verzet tegen het uitstijgen boven onze narcistische en antropocentrische neiging tot uitzonderlijkheid, een vereiste om een dergelijke ruimte te betreden. Dit was de les die de socoba, de plant, deelde met mij, de mens. Maar dat was nog niet alles. Laten we dus teruggaan naar de socoba, die haar takken uitspreidde over de maloka met de prachtige kronkelende Shipibo-tekeningen op de muren, ergens buiten Pucallpa.

Ik hoorde een vrolijk snavelgeklop op de deur van mijn hut. Ik deed open, keek naar buiten en vervolgens naar beneden. Daar zat mijn gevederde bezoeker te wachten, zijn borst gewichtig vooruitgestoken in zijn glanzend groene smoking. Vanaf mijn eerste diëta met de socoba kwam Pedrito, een felgroene kleine papegaai, elke dag langs en klopte op mijn deur. Als ik de deur opendeed boog hij zijn kopje schuin opzij en keek bedrieglijk timide op naar mij. Hij wachtte tot hij binnen werd gelaten. Het was een grappig gezicht: Pedrito met zijn lijf naar voren gebogen en zijn gevederde armen op zijn rug gevouwen, als een oude zenmeester diep verzonken in zijn contemplatie over het leven. Hij verspilde geen tijd, trippelde naar binnen en deed alsof hij thuis was. Na een

korte inspectie van het hoopje kleurpotloden op mijn tekenblok en nog een paar dingen die op de houten vloer van mijn hut lagen vloog hij op en ging aan een kant van mijn hangmat zitten, en wachtte tot ik me er comfortabel in had genesteld. Veilig zwevend in een werkelijkheid boven de vloer van deze wereld, maar er nog wel mee verbonden door de hangmat wiegden Pedrito en ik dan samen heen en weer in het universum van onze geest.

Die dag wiegden we samen heen en weer op het rustgevende geluid van zijn klepperende en knarsende snavel, terwijl hij in slaap viel in de kromming van mijn arm. Ik keek door de open deur van mijn hut naar buiten, over de kale ruimte tussen de hutten heen, naar de plek waar ik de 'buitendouche' zag, een roestige pijp waardoor non-stop water uit de grond omhoog spoot. Ik gebruikte hem, zij het met tegenzin en alleen omdat het echt nodig was. Terwijl ik in de beschutting van mijn hangmat heen en weer wiegde op het rustgevende geluid van Pedrito, tuurde ik langs de openbare douche over de luide herrie en muziek van het menselijk leven heen, dat geheel in beslag werd genomen door zichzelf. En verder; mijn blik gleed over de verstilde beweging van een andere wereld dan die van de mens heen, en viel op de socoba. Vanaf mijn uitkijkpunt kon ik de socoba vredig zien staan glanzen in de zon, haar takken uitgestrekt over de maloka, op de plek waar we elkaar na het vallen van de avond tijdens een ceremonie zouden ontmoeten. De stilte en bewegingloosheid van de socoba waren echter schijn. Ze was niet van plan om tot het vallen van de avond te wachten om haar volgende les over het waarnemen van de werkelijkheid te geven.

Hoewel ik alles goed kon zien en horen, verdween alles die middag even voor mij. Het geluid van buiten vervaagde. De hut met de hangmat waarin ik heen en weer lag te zwaaien verdween, ofschoon ik er nog was. Pedrito verdween ook, hoewel hij nog steeds in mijn armen lag te slapen. Ik had me niet bewogen en mijn ogen waren wijd open, maar wat ik zag, was er op de een of andere manier ook weer niet. De socoba was er.